

СТУПАНЪ

ЗЕМЛЕДѢЛСКО-ЕКОНОМИЧЕСКИ ВѢСТНИКЪ.

СТУПАНЪ излиза два пѣти въ мѣсецѣтъ. Годишна цѣна е 5½ франка или 25 гр. турски пари предплатени.

Съдържание: Земледѣчески дружества. — Кой е истински селеникъ. — За земята (почвата) и за нейното приготвяне да се обработватъ на нея различни жита, сѣидби и трѣви за добитакѣтъ. — Парата въ деветнаесетиятъ вѣкъ. — Готварски ссѣдове. — Разни.

Писма, дописки и спомоществованията са испращатъ до издателятъ и приѣждателятъ Д. В. Хранова въ Видень.

ЗЕМЛЕДѢЛЧЕСКИ ДРУЖЕСТВА.

— —

Напредакъ, каква хубава дума! Напредакъ, тѣзи дума са произнася съ възхищение по цѣлъ свѣтъ и този звученъ гласъ достига колкото по далечъ, толкова по силно не само до богатите господарски дворове, но и до колибата на бѣдниятъ селеникъ. Сичко напреднува и напреднува.

Ако поразглаголаеме широката и пространната наша татковина, неможеме изглагола снова множество природни богатства, съ които е надарена нашата хубава земя, богатства, които са пампратъ какво въ вътрешността на тѣзи земя, тѣй и на повърхнината ѝ. Но като глѣдаме хубавите браница, гори, кории, разните вошки, плодородните земи, хубавите лозя и весели ливади, позапираме са малко и си помисляме: да ли не биха са намѣрили средства, съ които би могли да удвоимъ и утроимъ и ние плодородието и изобилието на тѣзи земя, а съ това заедно и обогатяването на цѣлъ народъ! Сѣки уменъ човѣкъ е увѣренъ, че ако искаме щото тѣзи земя да бѣде похубава, по-богата и по-плодородна, то трѣба да са помогне на природата, трѣба да са усъвършенствува отъ човѣшката ръка и умъ; но тѣзи помощ трѣба да са прави разумно, т. е. както ни учи науката — тѣзи наша съинтелига. Нашиятъ народъ твърде слабо може да помогне на природата,

твърде малко са ползува отъ науката; отъ улеснителните сръдства, съ които другите напредили народи днесъ съ малко трудъ много работа вършатъ, много повече са обогатяватъ. Мѣжнотните, които посрѣщатъ почти на сѣка стѣпка, немогатъ са побѣди съ раздѣлени счли, т. е. самъ човѣкъ неможе направи това, което могатъ направи нѣколко сдружени хора. Да са надвие на сичкото това трѣба да са сдружатъ много сили, физически и нравственни, тѣй щото едни съ капиталътъ си, други съ знанията и вѣщината си могатъ направи чудни работи; но по-долу за това.

Отъ плодородието на земята и умното ѝ обработване зависи и добрата бѣднина на единъ народъ, за което свидѣтелствува и историята на сичките народи; най-силните народи са упропастиха, като отслабна плодородието на тѣхните земи. За това, казвали сме го, казваме го и ще го казваме съ отворено чело, че земледѣлието е най-яката жи-ла на народниятъ животъ: дѣто е напреднало и напреднува земледѣлието, тамъ цвѣт и индустриеността (индустрията) и търговията. Но знанията, науката, която учи за земледѣлието и въобще за ступанството, не е тѣй лесна, както си мислятъ нѣкои си; тя е наука доста обширна, за изучаването на която са изисква постоянно занимание, старание, трудъ и опитъ; изисква са прочитанне разни книги и вѣстници

по тѣзи частъ; изисква са прилѣжно работеніе и пр. Да са попитаме сега, върши ли са и правила са сичкото това у насъ! Мисли ли са баремъ за сичкото това? Ние съ жалостъ го казваме, че не и пакъ не! У сѣки единъ на родъ, който е напредвалъ както въ правствено, тѣй и въ вещественно отношение, неговите интеллигентни членове, като сѣ разбрали и сѣ са убѣдили дѣлъжи тѣхното частно и за народътъ имъ въобщо, ще вещественно и правствено унапредуване, земали сѣ живо участие въ оцѣзи предприятия, които сѣ бивали полѣзни за цѣлиятъ народъ, особено въ предприятия, относящи са до подобреніето на вещественното му състояние. Ами що виждаме ние у насъ? Нашите, които иматъ възможността да спомогнатъ, — било сѣ съдѣйствието си или сѣ материалната си помощ — за такива работи, които могатъ да бѣждатъ полѣзни както за тѣхъ частно, тѣй и за цѣлиятъ ни народъ общо, таквато, казваме, глѣдатъ хладнокрѣвно на подобни предложения, на такива работи.

Мнозина по насъ глѣдатъ на земледѣлието като на занятие най-долно и недостойно за тѣхното внимание, когато по другите страни най-първите, най-влиятелните въ народътъ иматъ обхвнато сичкото си внимание върху този главенъ изворъ за народното обогатяване. Може ли каза нѣкой, че земледѣлието не е *темельтъ*, на който са зида народното обогатяване, особено за насъ, които сме народъ като речъ чисто земледѣлчески и скотовѣдски? Но ако е тѣй, то колцина сѣ са заловили да го поправятъ? Колцина сѣ онѣзи, които дѣствително сѣ са зарзели да покажатъ пътятъ, въ който да трѣгнатъ нашите земледѣлци! Или чакаме да го поправятъ самите селени, които не знаятъ нищо друго, освѣнъ да си каратъ тѣй, както сѣ я караа, нашите прадѣди предшестовна години, както сѣ запомниа отъ дѣда отъ баба. Забѣляжило-ли са е нѣкое промѣисленіе и подобреніе въ нашето земледѣлие, скотовѣдството и

пр? Не! Ами тогава защо да не са убѣдимъ, че онѣзи, които разбиратъ, трѣба да са спомогнатъ въ това отношение? Намъ не ни допуца теснотията на листътъ ни да са распростираме и да навождаме много примѣри, какъ у напредналите народи по-първите имъ са давали поводъ и са предприемали тѣ първите да спомогатъ за подобреніето на земледѣлието въ тѣхниятъ народъ. Ние ще кажемъ само кратко за хърватските и за чешките добри и искренни родолюбци, които сѣ рисърце сѣ са заловили да спомогнатъ за напредването на земледѣлието въ отечеството имъ. Тѣзи добри хора промислили какъ може да са спомогне на народната масса — селените — за да са помрждне отъ онова си застоичиво състояние, въ което са е намирала, какъ да са увършенствува тѣхниятъ (на селените) занаятъ и пр. и сѣ дошли до заключение, че освѣнъ земледѣлческите училища и други още улеснителни срдѣства, за да са постигне желаемата цѣль, сѣ нуждни и *земледѣлчески Дружества*. Тѣ сѣ сѣ съставили такива земледѣлчески Дружества, които сѣ родили други второстепенни въ народътъ, и тѣй малко по малко тѣзи Дружества сѣ усиляли да напратъ голѣми работи, да спомогнатъ много за подобреніето на земледѣлието, скотовѣдството и пр.

(Продължава са).

КОЙ Е ИСТИНСКИ СЕЛЕНИНЪ?

Отъ старо време още сѣ глѣдали на селскитъ животъ не само като на животъ честенъ, но и на най-честитъ. Който живѣе въ своята си къщица, като човѣкъ свободенъ, обработва земята и вѣди добитакъ съ челядта си, храни са съ хлѣбеца, що е придобилъ честно съ потѣтъ на лицето си, който е предаденъ съ сърце и душа на своята работа и са забавлява съ природата, той найстина може да бѣде човѣкъ благороденъ и по-честитъ отъ другите. Животътъ на гражданите е скончанъ съ

голѣми грижи и безпокойствия, отъ които селенитѣ е спокоенъ само ако не го притѣсняватъ; а и много голѣмци, богаташи, и самите царѣе, когато искатъ да порохатясятъ малко отъ грижите и безпокойствията, излизатъ навънъ изъ градътъ и отиватъ на полето, въ село — тамъ да намѣрятъ малко удоволстие и да са поразвеселатъ.

Истинскиятъ селенинъ е най-честитъ, най-независимъ и най-свободенъ човѣкъ; но за да бѣде такавъ трѣба да е истински селенинъ. А какво му трѣба за да бѣде истински селенинъ? Да видимъ.

Най-напредъ истинскиятъ селенинъ трѣба да има *добро сърдце, блага душа* и да е въодушевенъ съ *добри чувства*; трѣба да благодари на Бога за добрините, които сѣки день ни дава. А че трѣба да бѣде благодаренъ Богу, ками го самата природа, въ която живѣе: златните слънчеви зари сутрина на истокъ, които целъ день му свѣтатъ за да може да види да работи; пѣянието на птиците въ въздухътъ, веселото растѣние на сѣдѣбите, синето небе съ свѣтливите звѣзди и пр. Блазѣ на оногова човѣка, който разумѣва тихиятъ този говоръ на природата, който благодари на Бога за добрините, що му е далъ и дава! Грижите и незгодности въ животътъ, безъ които не може да бѣде нито единъ човѣкъ, не му биватъ тѣй тежки, както на оногова, който са отдалечава отъ Божието лице.

Онзи, който е въодушевенъ отъ добри чувства, винаги бива задоволенъ и съ малкото попе до нейде. Селенинътъ обикновено не е богатъ човѣкъ, а и не са вижда за кратко време да стане богатъ; за поминуванieto си (геченмекъ) той има нужда за много нѣща, както гражданитѣ. Селската къща пѣма нужда отъ роскошность (салтанатъ) и отъ моди. Чистотата и добриятъ редъ въ една селска къща, съ най-добрите украсения, дѣто са презиратъ старите народни обичаи, дѣто селенинътъ иска да са сравнява съ гражданитѣ, като купува по-скѣпи дрѣхы, по-скѣ-

нини и други такива, тамъ не може да бѣде добро за една селска къща.

Истинскиятъ селенинъ трѣба да е *трудолюбивъ, неуморимъ, постояненъ и почтенъ*. Селските работи сѣ многобройни; една съ друга тѣсно свързани. Селенинътъ има работа отъ тъмни зари сутрина до късна вечеря, и отъ Обрѣзание (нова година) до Рождество Христово, т. е. презъ цѣлата година. Тука не е доста само да са работи, но и умно да са извършва въ своето си време и редовно. Ако е домакинятъ на мѣстото си, то и дѣцата му, челядъта — ще му помогатъ много по-добре въ работите му; но не е ли домакинятъ на своето мѣсто, то сичко иде като презъ рамо. Колко бива човѣкъ радостенъ и веселъ, когато види работите си въ редъ! Работата не дава на човѣка само здраве и тѣлесна сила, но и душевно наслаждение. Освѣнъ това, селската работа е разнородна, тѣй щото съ промѣненето ѝ човѣкъ добива се повече и повече воля за работа. Трудолюбието, но умното трудолюбие, е основа на унапредванието; то е обогатило много сиромаси селени. Който желае да стане богатъ отъ радото или плугътъ, той трѣба самъ да го води и управлява. Съ потъ и мѣка спечелено богатство, не отива тѣй лесно изъ рѣце, а и най-доброто благословено богатство е оноза, което е спечелено съ собствени рѣце и потъ. Не сполучили ли да спечелишъ голѣмо богатство съ трудолюбие, то ти щенса утѣпавашъ че си спечелилъ баремъ не съ предъ приятелите си, а това е едно голѣмо добро и утѣшение въ бѣда и неволя.

При сичкото това е нужно още и душевно образование; а то е главно, което прави истинскиятъ селенинъ да работи умно. Както онѣзи дѣца, които желаятъ да научатъ какавъ год занаятъ, трѣба да са предадатъ на вѣщъ майсторъ, за да ги научи, тѣй сѣщо би трѣбало щото онѣзи, които ще са занимаватъ съ земледѣлието и скотовѣдството, да изучаватъ както

трѣба този занаятъ, и тогава ще могат да бждат полезни и за себе си, и за народътъ си. За да са постигне това, нужно е освенъ другото да има и земеделчески училища; но за жалостъ ние нѣмаме нито едно такова училище, а и какото са види за много време не ще да имаме. И не само това, но до колкото са знаемъ нито въ едно отъ народните ни училища са не предава нищо отъ тѣзи толкова нужна за народътъ ни наука*). Но като нѣмаме това, нашиятъ селенинъ трѣба да си помогне съ друго: да прочита или да му са прочита баремъ онова, що имаме писано на езикътъ си по тѣзи частъ. Истинскиятъ селенинъ ще употреби сичко онова, щото може да го направи такавъ; но жалостното е, че нѣмаме такива, които да съ работили това. И тѣй излиза, че съ твърде малко, да не речемъ никакъ, — истинските ни селени.

ЗА ЗЕМЯТА (ПОЧВАТА) И ЗА НЕЙНОТО ПРИГОТОВЛЕНИЕ ДА СА ОБРАБОТВАТЪ НА НЕЯ РАЗЛИЧНИ ЖИТА, СЪИДВИЖИ ТРЪВИ ЗА ДОБИТАКЪТЪ.

(Глѣд. 2-й брой.)

По-горе ние казахме, че ако погледнемъ мастѣните на нѣкоя дълбоко ископана яма, то твърде лесно можемъ да забѣлжимъ пластовете на земята. Ние вече знаемъ, че горниятъ и по-темниятъ пластъ е собствено орна земя или почва; а онзи, който са намира подъ него, са нарича, подпочва (мъртвица). Цвѣтътъ на подпочвата зависи отъ нейниятъ съставъ и тя почти сѣкога бива малко по-свѣтла (бѣлика) отъ почвата, защото, ако и да има въ

нея органически вещества, но тие съ до толкова малко, щото почти не влияватъ нейната боя. Съставътъ на подпочвата, така също както и съставътъ на орната земя, бива твърде различенъ: подпочвата бива камениста, гнилиста, — цвѣтътъ на гнилата бива твърде различенъ отъ сѣсеното въ нея жѣлѣзо или други вещества, — варовита, когато въ нея има малко или много варъ, отъ което и цвѣтътъ ѝ бива по-тъмнокъшъ бѣлизневъ, и, най-послѣ, песачна.

Гнилата почва са нарича, както ние вече знаемъ, онай почва, въ която главната съставна частъ е гнилата, но въ нея сѣкога биватъ размѣсенни, освѣнъ переннойагъ, и други минерални вещества. Отъ по-големата или отъ по-малката размѣса отъ тие вещества зависи и качеството на тая почва. Свойствата на самата гнила съ слѣдующите: когато е мокра, тя бива мѣка, лепкава, и за това, когато са обработва, прилепи до ораждията и прави това обработване твърде затруднително. Гнилата има голѣма способностъ да задържа въ себѣ си влажността, но въ това също време тя мѣчно пропуска чрезъ себѣ си водата, така щото на повърхността на такава почва твърде често са събвратъ стоящи гйолове вода. Когато спуснемъ едно парче мокра гнила и когато това парче изсъхне, то става твърдо като камакъ. На това свойство на гнилата трѣба да са обърне голѣмо внимание и за това трѣба да са избѣгава да са оре гниластата почва въ онова време, когато е тя твърде мокра, защото, въ противенъ случай, обжригните съ плугътъ или съ ралото мокри пластовете изсъхватъ и затвърдѣватъ до такава степенъ, щото никакавъ влакъ послѣ не може да подѣйствува на тѣхъ. Най-добре е да са оратъ гнилистите почви рано презъ есенята и да са оставятъ на пластовете презъ сичката зима: отъ зимните студове гнилата са нагрѣсква и са разтрошава, което много помага на нейното разсипване. Свойството на гнилата да задържа въ себѣ си влагата и мѣчно да я испарява, може въ нѣкои случаи да служи и за полза на почвата, а въ други да принася вредъ. Така, на примѣръ, ако мѣстността на гниластата почва е из-

*) Ние говорихме вече по напространно въ 6. бр. въ год. I. на „Ступанъ“ върху този важенъ предметъ, по гласътъ ни остана гласъ, който са сили да вика въ пустинята. В. „Вѣкъ“ и повр. списание „Читалище“ препорѣчиха този членъ на вниманието на читателите си, като направиха изводъ отъ него, но и тѣхниятъ гласъ не намѣри отзвънъ тамъ, дѣто трѣбаше. Не губимъ надѣжда, че добрите дни съ напредъ!

дигната или полегата, така щото не може да задържа водата, и ако, освѣнъ това, въздухътъ е сухъ и горѣщъ, то са разбира, че гнилестата почва, като задържа въ себѣ си водата, по-малко страдае отъ за-хуха, нежели другите почви, и наопаки: ако мѣстността е низка и ако въздухътъ е студень и влаженъ, то гнилестата почва, като не пропушта водата и като я за-държа повече време въ себѣ си, помага да са образуватъ стоящи води или блата. Тука трѣба да спомѣнемъ и за друго едно свойство на гнилата, което е твърде важно за земледѣлцето: когато повърхността на гнилата изсъхне, то са образува до-волно твърда кора, която, като препят-ствува на въздухътъ да прониква въ поч-вата, забавя изгниването на органиче-ските вещества, които са намиратъ въ нея. Това свойство може да бѣде и вредно и полезно: вредно е то за това, защото като задържа гниенето, въ това сѣщо време задържа и онова брожение или раз-ложение на сѣставните части на почвата, което е нужно за успѣшното хранение на растенията; но за да са отстраня тая за-дръжка, земледѣлецътъ има слѣдующето срѣдство: той оре земята или преобърща почвата така, щото нейните пластове, кои-то са намиратъ не на повърхността, да бѣдатъ изложени на дѣйствието на воз-духътъ; а ползата отъ това свойство на гнилата е тая, че разложенето и гние-нето въ нея произлиза по-бавно, дѣто ще да са каже и дѣйствието му бѣва по-продължително, което е твърде важно въ оные случаи, когато почвата е бѣдна съ органически вещества, и ние сме прину-дени да ѝ даваме тие вещества въ видъ на торъ. Но когато са оратъ гнилестите почви, то трѣба да са глѣда да са не заорава торътъ въ мокро време, защото, както по-горе казахме, мократа гнила, като са притисне съ плугатъ или съ ра-лото и като изсъхне, затвърдѣва до така-ва степенъ, щото въздухътъ не може поч-ти никакъ да проникне въ заоранныя торъ и той си остая безъ никакво полезно действие за почвата, а поиѣкогашъ даже принося и вредъ: отъ влажността и отъ непроникуването на въздухътъ отъ торътъ са образуватъ такива кисели, които вре-

датъ на обработваннето растенията. Твър-де голѣмо значение има за гнилестите и изобищо за сичките други почви сѣставътъ на подпочвата. Ако почвата е твърде ме-ка и тѣжка и ако подпочвата е така сѣ-що гнилиста, то са разбира, че сичките недостатѣци на нѣвратъ още повече са уве-личаватъ; тя става още по-способна да задържа и да не пропушта чрезъ себѣ си влагата; а като поглѣща влагата, гнилата не може да са нагрѣва отъ слънцето, слѣ-дователно не може да испарява излиш-ната влага и за това тая влага постеп-нно приимува и въ подпочвата. Така въ низ-ските мѣста твърде лесно са образуватъ блата, и такива почви носатъ название влажни или студени. Когато подпочвата е песачна, то става наопаки: гнилестата почва, като запазва своите добри каче-ства, въ това сѣщо време я избавя отъ множество нейни недостатѣци, на пр. из-лишната влажностъ като са не испарява въ въздухътъ, твърде лесно са поглѣща отъ песакътъ на подпочвата, а песакътъ, както ние ще да видиме по-надолу, има сѣвсѣмъ противоположно свойство на гни-лата, т. е. той не задържа въ себѣ си влагата, за това въ дъждливо време та-кава подпочва лесно приема въ себѣ си излишната влага, а когато настане засуха, така сѣщо лесно предава тая излишностъ на почвата. Колкото за плодородието на гнилестите почви, то е твърде мъчно да са каже за тѣхъ нѣщо изобищо: сичкото зависи отъ по-голѣмата или отъ по-малката размѣса въ гнилата органически и др. минерални вещества. Трѣба само да не забравяме, че тие почви, като ставатъ отъ разложенето на кланинските породи на самото мѣсто или като са наносятъ отъ водата, сѣкога иматъ въ себѣ си зна-чителенъ количество други минерални раз-мѣси, а защото минералите, отъ които са образуватъ гнилестата почви, никога са не сѣстоятъ само отъ чиста гнила, а сѣкога иматъ въ себѣ си: песакъ, варъ, желѣзо и др. сѣставни части на почвата, то така сѣщо и наносимата отъ водата почва ни-кога са не сѣстои отъ чиста гнила.

(Продължава са).

ПАРАТА ВЪ ДЕВЕТНАЕСЕТИЯТЪ ВѢКЪ.

Какви чувства обладаватъ човѣшкия духъ въ сегашно време когато са помисли за парата? Какво почудване би са възбудило въ хората отъ миналия вѣкъ, ако да можеха тие сега да подадатъ главитѣ си изъ гробовете и да видатъ, какъ отъ мъртвото жельзо направена кола и вапори и въдушевенни съ пара, лѣтатъ съ най-големата бързина прѣзъ гори и долини, рѣки и морета? Кой знае дали би повѣрвали тѣ, че ние сме нихни потомци и обитатели на същата планета, която сж нарѣкли земя?! — Колко голѣмо владѣние надъ силата е спечалилъ човѣкъ съ изнамираннето и употребението на парата въ нашия вѣкъ! — Когато английския машинистъ Белтонъ бѣше направилъ веднѣжъ единъ видъ парна машина отиде при царя Георга III, за да му предложи изобретението си, то царя го попитатъ, какво особно нѣщо съдържа въ себе си твоята машина? — Сила, отговорилъ домисливия англичанинъ или това, което най-много обичатъ царетѣ, и наистина нито ума на човѣка не е въ състояние да объме сичко това, което неговия бистъръ разумъ сполучилъ да спечели отъ природата, която движи почти цѣлъ свѣтъ, дѣятелность, която въ практичния животъ сме навикнали да наричаме сила.

Но не бѣше доста на човѣка, дѣто впрегна вѣтара и сполучи да премине цѣла повърхность водна: даже и самитѣ морски дѣла немжиха да са скриятъ прѣдъ неговия остъръ погледъ, не са задоволяваше той само съ това, дѣто вникна прѣдълбоко въ матерекитѣ обятия на нашата земя и прогледа сичко отъ най-големитѣ балвани до най-дребни пращецъ и сичко що бѣ за него ползъно изнесе на бѣлъ свѣтъ, — сичко това бѣше за него малко; той стѣпи още една крачка напредъ. Земва изъ рѣкитѣ и моретата вода и я съединява съ възглицата, които той изрови изъ земята. Огънь и вода, — какви 2 съвѣстѣмъ противни нѣща събралъ той наедно и тѣ произвели пара, и съ тѣзи пара той сполучилъ да направи такива чудеса въ нашия вѣкъ, каквито цѣли хиляди години до сега още не бѣха видѣли.

Парата е била позната на хората още тогазъ, когато първъ пътъ са е варило вода

на земята, а отъ тогазъ — хвала Богу — са преминале доста вѣкове, но ето че пакъ намѣ е било писано да уловимъ първи края на тая сила и да я употребимъ за въ своя полза. Човѣшкия умъ и силата на парата, — първия като управителъ, а другата изпълнива и върши неговите заповѣди, а и двамата въ едно извършватъ работа такава, която застрашава човѣшкия погледъ! И наистина какво не върши парата въ сегашно врѣме?!

— Парата е която ни помага за да можемъ легѣ съ най-големата бързина отъ едно мѣсто на друго по-скоро даже и отъ птичетата; парата ни принася лѣсно и най-тѣжкитѣ товари кадѣто само поиска човѣкъ; тя ни мѣле, оре, сѣе, жъне, вари, топи, реже, печата, пробива, гладя, издигва, прѣдъ ни и по-тънка прежда отъ паяжината; парата свива металитѣ като восѣкъ, рѣже жельзото и стоманата като хѣбъ, съ нея си градимъ къщи и калета, и пакъ съ нея сичко разрушаваме на прахъ и пепелъ; тя ни прекарва и прѣзъ най-големитѣ океани съ голѣма бързина безъ да глѣда на никакви прѣпятствия; прѣзъ нейната сила ставатъ бурите и вихрушкитѣ почти нищо. Парата е още, която застѣзва работа на сичкитѣ животни и извършва сичко много по-добрѣ и по-скоро отъ сѣко едно животно на свѣта и пакъ при това върши работата си непрестанно; тя нито са уморява, нито си отпочива, нито пѣкъ си избира много отъ храната, но остава спокойна и само съ едни сухи възглицата. Най-послѣ парата е, която избави хората отъ онова нихно неприлично състояние, въ което са уподобляваха на мѣсто животнитѣ — тя избави хората отъ робството — защото върши сега за ади нихъ работата и по-много, по-точно и по хубаво!

Какви промѣненія направиха и колко ползи донесоха желѣзницитѣ само на хората въ послѣдни-тѣ години!? Колко прѣпятствия и мъчности посрѣщаше човѣкъ прѣди 50 години, когато ся наканешъ на нѣкой по-дѣтъгъ пътъ! Колко врѣме и пари е покарчвалъ и колко неволи е претегдѣлъ човѣкъ при такова пътувание тогазъ!! А сега? — Сегашното пътувание е най-раскошното нѣщо на свѣта, и безъ друго бива съкиму по-угодно. Съ желѣзницитѣ са е умалило сега сѣко едно разстояние 4 пъти по-малко. Освѣтъ това

приятността и ефтинията въ сегашно-то пътуване накарватъ сѣкого да са въсползува отъ тѣзи сръдства, а съ това са е улѣснено повече сближаваннето на хората: това подпомага повече и за развитието на науката, както и на търговията и индустрията; чрезъ желѣзници-тѣ сполучило човѣчество-то да достигне върха на свое то блаженство, а човѣка въче е станалъ господарь на пространство-то и на време-то. — Ето каква полза имамъ само отъ желѣзници-тѣ въ деветнаесетия вѣкъ.

Много сполучливо сравняваме нѣкои сегашки парни машини съ изнамирането на книгопечатание-то, защото както това е помогнало за душевно-то развиванне на хората, така също и парни-тѣ машини помагатъ за уморяване на материална-та полза на човѣчество-то. Я нека хвърлимъ око само на фабрики-тѣ, които въ днешно време съществуватъ и които вършатъ работа само съ силата на пара-та. Я погледайте какавъ гъстъ димъ са извира надъ високи-тѣ комини на тѣзи фабрики; я послушайте какавъ шумъ ся разнася по въздуха отъ тяхно-то движение. Нѣма работа на свѣта, която да не може да са извърши въ днешно време отъ парни-тѣ машини. Единъ Английски инженеринъ е прѣсметналъ, че могатъ са издигне същитѣ камае на същата височина съ Египетската най-голяма пирамида съ помощта на 36000 души хора за 18 сахата и словомъ осамнаесетъ сахата; а тогазъ при изработването на тази пирамида е пѣшкаръ почти цѣлъ день египетскитъ народъ повече отъ 20 години подъ тази мъка! — Ето до какъвъ стѣпень са напѣднале въ днешно време фабрицитѣ, които отъ день на день се повече са усвършенствуватъ и умножаватъ така, щого само въ една Англия са извършва днесъ толкова много работа, щото да са събереха 2 пѣти толкова хора, колкото има въ цѣла Европа, и да работатъ съ най-големия трудъ, то пакъ не щеха да могатъ свърши това, което свършватъ въ Англия само едини прости парни машини! — Ето това сичко върши парата, тая съща пара, която е човѣкъ направилъ отъ вода и оганъ, съ която е сполучилъ той да добие въ ржка онзи ключъ, който отвара цѣлата природа, и съ която свободно може да владѣе надъ силата, да може да развързва свързаната и да свър-

зва развързаната сила и да я расподеля и управява така, каквото неговата воля желае! — Не е ли прѣскупна тѣзи дарба, съ която е надарилъ Богъ човѣка и го е въздагналъ надъ сичкитѣ други създания въ свѣта!? Не трѣбва ли да са гордѣемъ ние въ нашия вѣкъ, въ който виждаме, че тази Божя дарба е показала доволно вече своето влияние!? — Гордеемъ са наистина, и чудимъ са на изобретенията, които е направилъ човѣкиня разумъ въ нашитѣ врѣмена. — Какво ли ще за напредъ още да бѣде!? — Но кой може да види въ бездѣието на бъдѣщността?! — Наистина ще имаме и на много други нѣща още да са чудимъ тѣй, както днесъ на парата въ деветнаесетия вѣкъ!

ВИДИНЪ 1874

ДЕКЕМВРИЯ.

Михалъ Георгиевъ.

ГОТВАРСКИ ССЖДОВЕ.

4. Ссждове отъ разни метални смѣси.

Освѣтъ новото сребро, наречено китайско сребро, въ най-ново време има и много метални смѣси, отъ които правятъ разни ссждове за ястие и за пиене. Ссждовете отъ новото сребро сж много свѣтливи и добри на глѣдъ; но освѣтъ за кафе и за чай, други ссждове за готвение не са правятъ отъ него толкова, колкото ножове, набодачи, джжици и пр. Ако сж тѣ добре посребрени, не сж погубелни и опасни; но защото сж рѣдки добре посребрените, то могатъ да бждатъ вредители за здравето. Новото сребро скоро потъмнява, и за това трѣба да са чисти. Има още различни метални смѣси отъ бакжръ, калій, тучъ, желѣзо и пр., но и отъ такива ссждове, ако не сж добре посребрени, трѣба да са пазимъ като отъ огньтъ.

5. Сребжрни ссждове и други такжми.

Но насъ ако и да има твърде рѣдко сребжрни ссждове, но не ще бѣде зле, ако спомѣнемъ повърхностно нѣщо и за тѣхъ.

И въ сребжрните ссждове има бакжръ. За това не е добре да са готвятъ и джжатъ кисели ястия въ такива ссждове. А че има въ тѣхъ бакжръ, най-добре може да са уга-

ри човѣкъ, когато са ѣде нѣкое кисело ястие съ сребърна лъжица, па не са е обжр-сала, тя подирѣ малко иззеленива. И самото сребро са съединява химически, ако са о-стави сребърна лъжица въ яйца, грахъ и пр.; защото въ тѣзи ястия има снмюръ (кююр-дъ), който твърде скоро са съединява съ среброто и образува отровна смѣсь.

Сребърните лъжици както и лъжиците отъ ново сребро са чистятъ и миятъ съ топла вода и съ сапунъ; но ако са почернели отъ яйца, грахъ, лукъ и пр. чистятъ са съ смѣсь, направена отъ нишадаръ руху, готварска солъ и вода.

РАЗНИ.

— Умръли отъ свинско мѣсо. — Въ единъ отъ миналите броеве на Ступанъ, като говорихме за месото, споменавхми нѣщо и за Свинското месо, което ако са случи отъ болю прасе или друго, има въ себе си единъ видъ микроскопически животинки, наречени трихини, които до толкова са размножаватъ у човѣка, като ѣде такова месо, щото твърде скоро умира. Ето що прочитаме за това въ единъ френски вѣстникъ Л'абенль Медикаль, който са издава въ Парижъ: „Въ градъ Линденъ (въ Германия) въ послѣднѣо време сж умръли 56, души, — 35 мъжи и 21 жени. — като ѣли свинско мѣсо, което е имало въ себе си трихини. Да газетъ дѣе Магдебургъ, който явява за тѣзи жалостна случка, протестира противъ онѣзи, които преглѣдватъ мѣсото, че майко са грижали за това. А пакъ ние споредъ нашето мнѣние ще кажемъ, че и най-строгнѣтъ надзоръ не ще може да помогне, щото да са хванатъ сичките мѣса, които сж отъ боленъ добитакъ. Най-доброто срѣдство, както и другъ пакъ сме казали, да са избегне злото е добре да са варятъ и пекатъ сумнителните мѣса...“

— Корава вода да са направи межка. — За дѣте тѣзи води — корава и мека — говорихме вече въ листътъ си и казахме, че много по-хубаво и по-скоро са опиратъ ризи и са сварява бобъ и др. въ мека вода, отъ колкото въ корава. Корава вода са умѣтчава съ сода, която са намира въ сѣка спидария. Но може да са употреба и нишаджрѣ (салинякъ). На мѣсто нишаджрѣ може да са употреби тѣй сжщо и нишаджрѣ-руху (salmiak-geist). Една малка лъжичка нишаджрѣ ру-

ху е доста за една голѣма дѣтва или котелъ съ вода.

— Одавна ли са употребява за хартията въ Европа? — Нарвата захаръ, която донесоха Италианците изъ Индия въ год. 1869. най-напредъ я продаваха въ спидарните като лѣкъ (цѣръ), и то твърде скъпо; а дѣнь днешенъ захаръта са намира твърде много и са продава по 5—6 гроша оката, и не само че сѣки селенинъ може да си купи захаръ, но въ Чехско и Моравия я праватъ самите селени, които сж си направили фабрики съ акси и. Тѣ садитъ цѣвкло (чукундуръ), отъ което варятъ захаръта и я продаватъ. Най-добрата захаръ, която бѣше изложена на свѣтската Виенска изложба, бѣше токорѣчи Чехската. Ами наши-те фабрики!!!

— Купенъ конь за 250,000 гроша. Прочитаме въ Европейските вѣстници, че единъ Инглишки лордъ купилъ единъ конь за 250,000 гр. и пословомъ дѣвсте и педесетъ хиляди гроша, който конь са е отличавалъ съ най-добри и сжвършени качества.

ПОДАРЖЦИ.

Родолюбивий Г-нъ Ст. К. Салганджиевъ отъ Стара-Загора и учителъ въ Сѣрезъ благоволѣ да подари 4 четири год. течения отъ II. па „Ступанъ“ за онѣзи села на Стара-Загорската казаа, дѣто види за нуждно Чит. Настоятелство въ Стара-Загора.

Г-нъ К. Кировски, тоже учителъ въ Русчукъ, подарява едно год. течение отъ I. и едногод. теч. отъ II. год. на „Ступанъ“ за училището въ родното си мѣсто-Чипоровци (Верковско).

Учителъ откъсватъ отъ залакатъ си и подаряватъ по 4 и по 2 год. теч. отъ Ступанъ за бѣдите ни села! Ами какво да кажемъ за нѣкои отъ нашите по-богати, които иматъ възможностъ да направятъ нѣщо и повече за селата! По пакъ не губимъ надѣжда.

Благодаримъ па горните двама родолюбци.

ОТГОВОРИ.

Г-ну К. В-ву въ Казанлъкъ! Пратихме вече исканните Ви листове.

Благодаримъ Ви за обѣщанията. Здравѣйте!

— Умоляваме още настоятелите си да са погрижатъ да събератъ парите и отъ II. год. на Ступанъ, за да бждемъ улеснени въ работата си. Срѣщу даденните си пари ще приематъ расписка, подписана отъ насъ.